

КЛІШЕ: МОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ, ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ТИПОЛОГІЯ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Мамедова А. І., Пінчук Л. М.

Запорізький національний університет

Сучасна лінгвістика орієнтована на аналіз мовної комунікації, яка виступає важливою частиною людської діяльності. Інтерактивний характер людської діяльності передбачає як усне, так і писемне мовлення з використанням особливих структур, до яких належать клішовані структури. Установлення типології клішованих структур є метою пропонованого дослідження. Емпіричним матеріалом послуговувалися тексти аутентичних підручників з англійської та німецької мов. Загальна тенденція гуманітарної парадигми знання до соціокультурного вивчення мовленнєвої діяльності визначає актуальність цієї роботи. Методологічне підґрунтя пропонованої студії сформували сучасні лінгвістичні праці із заявленої тематики.

У розвідці методом кількісного підрахунку зроблено вибірку клішованих структур та зіставлено їх логіко-семантичну типологію. Усі проаналізовані клішовані структури умовно поділено на дві великі групи: структури, які можна використати в усному та писемному мовленні незалежно від тематики, та структури, характерні для того чи того типу діяльності. Першу групу презентують кліше, які, незважаючи на відсутність спрямованості на конкретну лексичну тему, демонструють лише конотативне маркування: кліше-обґрунтування, кліше-пропозиція, кліше для вираження почуттів, заперечення або згоди з думкою співрозмовника, структури для висловлення побажань, сумнівів тощо. Другу групу кліше становлять структури, що актуальні здебільшого для певного виду діяльності (телефонні розмови, написання різних творів, аналіз письмових текстів тощо). Кліше, якими послуговуються у процесі написання творів, об'єднані підгрупами: структури для написання вступу та висновків, аргументів «за» та «проти»; кліше для наведення прикладів та констатації або заперечення фактів.

Зауважено, що стаття, попри наявність емпіричного матеріалу з двох мов (англійської та німецької), не має чіткої компаративістичної спрямованості, що може бути предметом подальших лінгвістичних досліджень. Практичне значення статті полягає в тому, що її результати можуть бути використано під час практики усного та писемного мовлення для студентів-германістів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Ключові слова: усне мовлення, писемне мовлення, клішовані структури, типологія, аутентичні тексти.

Mamedova A., Pinchuk L. Clichés: linguistic characteristics, functioning and typology: on the material of the German and English languages. Modern linguistics is focused on the analysis of language communication, which is an important part of human activity. The interactive nature of human activity implies both oral and written speech with the use of special structures, which include clichéd structures. It is clichéd structures and their typology that have become the aim of the study. The empirical material is the texts of authentic English and German textbooks. The general tendency of the humanitarian paradigm of knowledge to the socio-cultural study of the communication determines the relevance of this work. The methodological basis of the article is modern linguistic works on the stated topic.

The article uses the method of quantitative counting to select clichéd structures and compare their logical and semantic typology. All the analyzed clichéd structures are conditionally divided into two large groups: structures that can be used in oral and written speech regardless of the subject matter and structures that are used only when performing a particular type of activity. The first group is represented by clichés that, despite the lack of focus on a specific lexical topic, demonstrate only connotative marking: clichéd-justification, clichéd-suggestion, clichés for expressing feelings, objection or agreement with the interlocutor's opinion, structures for expressing wishes, doubts, etc. The second group of clichés is represented by structures that work primarily when performing a certain type of activity. They are used in telephone conversations, in writing various written works, and in analyzing written texts. The clichés used in writing are divided into subgroups: structures for writing introductions and conclusions, arguments for and against, clichés for giving examples and stating or denying facts.

Despite the presence of empirical material from two languages (English and German), the article does not have a clear comparative focus. This may be the subject of further linguistic research. The practical significance of the article is the fact that its results can be used in teaching oral and written language practice to Germanic students of different educational and qualification levels.

Key words: clichéd structures, oral speech, written speech, typology, authentic texts.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. У сучасній лінгвістиці мовленнєві кліше відносять до важливих і необхідних

елементів комунікації, яка, як багатогранне явище, охоплює різні аспекти життєдіяльності людини та має – залежно від галузі застосування – відповідне

тлумачення [4, 6]. Структурна і смислова стійкість кліше сприяє не тільки економії часу, спрощуючи сприйняття й обробку одержуваної інформації, а й дає змогу учасникам комунікації правильно оформити ситуацію спілкування. Навчаючи іноземних мов, зокрема англійської та німецької, величезну увагу приділяють усному й писемному мовленню та їхній культурі. Культуру усного й писемного мовлення зазвичай дефінують як вільне володіння нормами літературної мови (передбачає дотримання правил наголосу, вимови, граматики), вміння користуватися всіма її засобами (до них серед іншого належать клішовані фрази) залежно від умов спілкування, мети і змісту мовлення [3, 9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У лінгвістиці кліше вважають мовним засобом, стандартним зворотом, регулярно повторюваним у певних умовах і контекстах; стереотипом із позитивною функцією. На відміну від штампа, для якого характерна «стертість» лексичного значення, кліше відображають у свідомості часто повторювані явища дійсності, зберігають свою семантику й виразність, слугують типовими ознаками певного стилю чи ситуації [13]. В усному та писемному мовленні кліше виступають як готові формули, які полегшують спілкування.

У сучасній лінгвістиці відомо немало лінгвістичних розвідок, предметом яких ставали сталі вирази. Це можна пояснити тим, що парадигми сучасного розвитку суспільства притаманні стереотипізація та дія закону економії мовних засобів у процесі усного та писемного спілкування. Так, лінгвоментальний аналіз кліше був об'єктом дослідження Н. Ф. Баландіної [1]; статус і специфіку цих мовних одиниць у фразеологічному аспекті, їхню роль у процесі функціонально-стильової диференціації мови, а також їхні комунікативні особливості розглядала Н. М. Шарманова [11; 12].

Сенсорний різновид модусної мотивації фразеологічного фонду, до якого належать сталі структури, вивчала О. О. Селіванова [7; 8]. На кліше як мовних одиницях, при формуванні яких велику роль відіграє комунікація, фокусувала увагу Н. Ю. Вишневецька [2]; кліше як структурний елемент двомовного публіцистичного дискурсу досліджувала І. Ю. Сковронська [9]; своєрідність кліше з позиції метакомунікативної орієнтованості – Н. І. Ушакова [10], з позиції їхньої психолінгвістичної природи – Т. О. Савчин [6]; систематизувала кліше з опертям на семантичний критерій В. І. Янчевська [14].

Н. М. Романюк здійснила зіставно-типологічний аналіз мовних кліше як знаків свідомості, культури і дискурсу на матеріалі української та англійської мов, серед іншого систематизувала кліше з урахуванням морфологічного та синтаксичного статусу [5]. Попри всі названі здобутки, можемо стверджувати, що клішовані структури не належать до кола найбільш розроблених питань лінгвістичних досліджень. Саме тому семантична типологія їх постає об'єктом й нашого зацікавлення. Проте матеріалом аналізу слугують аутентичні тексти англійських та німецьких підручників, що не було ще предметом вивчення, а отже, становить певну наукову новизну.

Формулювання мети і завдань. Метою нашого дослідження є порівняння клішованих фраз у текстах англійських та німецьких аутентичних підручників та установлення типології їх з опертям на семантичний критерій. Досягнення сформульованої мети передбачає виконати такі **завдання**: проаналізувати наявні сьогодні лінгвістичні праці із заявленої тематики; зробити вибірку клішованих структур з текстів англійських та німецьких підручників; типологізувати ці структури, зіставляючи результати в обох мовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз емпіричного матеріалу засвідчує, що клішовані структури порційно вводяться протягом усього курсу та всіх передбачених тем. Важливим є й те, що ці структури лексично не марковані. Їх уживання розширює та структурує фактично будь-яку задану тему.

Робота з текстами аутентичних підручників уможлиблює виділити дві великі групи сталих виразів. До першої належать фрази, які актуальні в будь-якій ситуації й мають узагальнювальний характер. Другу групу презентують кліше, які співвіднесені з певним видом діяльності. Саме характеристика й опис кліше з урахуванням цього розподілу й визначає новизну нашого дослідження.

Розглянемо більш детально. Багато сталих структур можна фактично використовувати в тій чи тій мовленнєвій ситуації. У межах першої, т. зв. загальної, групи вирізняють семантичні підгрупи: «кліше для висловлення та обґрунтування думки», «кліше, що безпосередньо виражають думки», «кліше як реакція на думку партнера», «кліше для висловлення сумніву», «кліше для висловлення пропозиції», «кліше для вираження бажань та почуттів», «кліше для вираження відмови або заперечення думки співрозмовника», «кліше для створення напруги під час розмови», – представлені в текстах як німецькою, так і англійською мовами (див. табл. 1).

Семантичну типологію ґрунтовано відповідно до мети використання кліше, а також того, яке логічне навантаження ця структура виконує в конкретній ситуації. Наведені одиниці належать до таких структур, використання яких можливо фактично в будь-якій ситуації. Спілкування вимагає реакції співрозмовників на той чи той етап мовлення, що й забезпечують наведені в таблиці структури.

Аналіз фактичного матеріалу дає підстави висновувати, що виокремлюють й групу кліше, послуговування якими актуальні для певного виду діяльності. Інакше кажучи, вони мають ситуативну спрямованість. Так, телефонна розмова може супроводжуватися такими фразами:

нім.: *Guten Tag, ...am Apparat...; Entschuldigung, mit wem spreche ich?; Könnten Sie mich mit Herrn... verbinden?; Auf Wiederhören* (2);

англ.: *Hello, this is [name] speaking; Hello, may I speak with...; I'm calling about...* (1)

Аналіз наукового, публіцистичного чи художнього тексту передбачає вживання таких структур:

нім.: *macht mich neugierig; ...ist gut (schlecht) erzählt; ...finde ich langweilig (verwirrend, komisch, seltsam); ...ist chaotisch* (3);

Таблиця 1

Семантична типологія кліше

Deutsch	English
кліше для висловлення та обґрунтування думки	
<i>Ich denke, man kann das so sehen, denn...; Meiner Meinung nach ist das...; Ich finde, dass...; Ich bin da geteilter Meinung, dass... (4)</i>	<i>Let me begin by saying...; I'd like to add that...; On the one hand... on the other hand...; What is more...; All things considered... (1)</i>
кліше, що безпосередньо виражають думки	
<i>Ich stehe auf dem Standpunkt, dass...; ich meine (glaube); ich bin der Aussicht, dass... (4)</i>	<i>In my opinion...; I believe...; I'd like to say...; To my mind...; To be honest...; Frankly speaking... To tell the truth... (1)</i>
кліше як реакція на думку партнера	
<i>Da haben Sie völlig Recht; ich bin ganz Ihrer Meinung; der Meinung bin ich auch; ich sehe das etwas (völlig) anders (2)</i>	<i>Really? Sounds good...; I see...; Hold on...; Let me think...; I'm not sure if I should...; It doesn't matter...; What do you mean? (1)</i>
кліше для висловлення сумніву	
<i>Ich bin nicht sicher, dass...; stimmt es wirklich, dass...; teilweise stimmt das, aber...; ich kann nicht überall zustimmen, dass... (3)</i>	<i>I'm not sure...; I doubt that...; I'm inclined to think...; It seems to me...; As far as I know...; I'm not convinced...; Probably...; Perhaps...; Maybe... (1)</i>
кліше для висловлення пропозиції	
<i>Wie wäre es?; was halten Sie von folgendem Vorschlag?; ich hätte da eine Idee; wir könnten doch... (4)</i>	<i>Would you like to...? How about...? Why don't we...? I'd like to suggest Would you be interested in...? (1)</i>
кліше для вираження бажань та почуттів	
<i>Ich freue mich, wenn...; ich fühle auch, dass...; ich würde mir wünschen, dass...; für mich ist es gut (leicht, schwer) (3)</i>	<i>I wish...; If only...; I'd love to...; It would be great if...; I really want to... It's amazing! I enjoy it! I miss it! (1)</i>
кліше для вираження відмови або заперечення думки співрозмовника	
<i>es stimmt nicht, dass...; es ist nicht richtig, dass... (4)</i>	<i>Not really...; I don't think so...; I disagree with you...; That's not the way I see it...; You've got to be kidding... (1)</i>
кліше для створення напруги під час розмови	
<i>Schlagartig wurde ihm bewusst, dass...; Was war das?; Eigentlich wollte... gerade... als aus heiterem Himmel!; Was soll re jetzt nun machen? Ihm blieb vom Schreck der Atem!; Was war hier los? (3)</i>	<i>That's not right...; Are you sure? Something doesn't feel right about this...; There's something I need to tell you...; This is going to sound crazy...; I can't talk about it right now... (1)</i>

англ.: *The article I'm going to give a review of is taken from...; The topic of the article is...; The key issue of the article is...; It is worth noting that...; As a result... (1)*

При вивченні англійської та німецької мови як другої іноземної студенти часто виконують завдання з написання есе, резюме, творів, що також передбачає використання певних клішованих висловлювань, детермінованих тим чи тим етапом виконання роботи, серед яких:

– написання вступу:

нім.: *Mit großem Interesse habe ich gelesen; Der Artikel berichtet über...; Das Gelesene ist dem Thema ... gewidmet (3);*

англ.: *Let us start by considering the facts...; It is generally believed that...; Many people claim that...; One can argue that...; It is a well-known fact that... (1);*

– констатація власного думки (поглядів, позиції):

нім.: *Ich vertrete die Meinung, dass ...; Meine Erfahrung hat mir gezeigt, dass... (4);*

англ.: *In my view...; In my opinion...; It seems to me that...; I feel strongly about...; Personally, I believe that... (1);*

– аргументація «за» і «проти»:

нім.: *Dafür / dagegen spricht das, dass...; Zwar..., aber... (3);*

англ.: *One argument in support is...; Another way of looking at this problem is...; It's clear that...; On the one hand... on the other hand...; On the contrary...; Although... (1);*

– наведення прикладів чи доведення тих чи тих фактів:

нім.: *Lassen Sie mich folgendes Beispiel anführen...; Aus folgendem Beispiel kann man besonders gut sehen (3);*

англ.: *Experts point out that...; According to their opinion...; Let's consider, for example... (1);*

– висновування (узагальнення) матеріалу:

нім.: *Insgesamt kann man sehen, dass...; Zusammenfassend lässt sich sagen, dass...; Abschließend möchte ich sagen, dass (2);*

англ.: *In conclusion...; All in all...; To sum up...; All things considered... (1).*

Цікавим видається розподіл кліше на структури лексичного та синтаксичного рівнів. Кліше лексичного рівня співвідносяться з одиницями мови і виконують номінативну функцію. Так, в англійській мові вони становлять часто використовувані фрази, вирази та слова, які є стандартними в певних

мовленнєвих ситуаціях. Кліше лексичного рівня допомагають швидше спілкуватися й уникати складних формулювань. Наприклад,

англ.:

– кліше-привітання: “Hello!”, “Hi!”, “How are you?”, “How’s it going?”, “Good morning!”;

– кліше-прощання: “Goodbye!”, “See you later!”, “Have a good day!”;

– кліше для висловлення подяки: “Thank you!”, “Thanks a lot!”, “That’s very kind of you!” (1);

нім.: “Hallo!”, “Grüß Gott!”, “Danke sehr!”, “Toll!”, “Was du nicht sagst!”, “Du hast gut reden!” (3).

Кліше логічного рівня сприяють рефлексуванню на ту чи ту подію, думку, репліки співрозмовників:

“Liebe Miriam, jetzt haben wir schon wieder so lange nichts voneinander gehört und ich dachte, ich muss mich unbedingt mal wieder melden. Ich würde Dich ja auch gerne mal anrufen, aber wegen der Zeitschiebung ist es ganz schön kompliziert, die richtige Tageszeit zu erwischen. Ich hoffe, bei Dir läuft alles gut!” (4)

У наведеному прикладі клішовані структури використано для того, щоб розпочати розмову та надати їй позитивної тональності. Вислови “gerne” та “alles läuft gut!” засвідчують розуміння того, що у співрозмовника все нормально у звичайному житті й він готовий до розмови.

У наступному прикладі клішовані структури “Was meinst du?”, “Lass bald wieder von Dir hören!” досить часто використовуються як питання про думку співрозмовника та спонукання до відповіді, а також сподівання, що ця відповідь або реакція на все, що сказано або написано, відбудеться дуже швидко і що ця реакція буде мати позитивний характер:

“Übrigens habe ich Isabella letzte Woche getroffen und soll Dich schön grüßen. Das wäre doch toll. Wenn wir das Ende meiner Prüfungen zusammen feiern könnten. Was meinst du? Lass bald wieder von dir hören!” (3)

Кліше синтаксичного рівня – це часто використовувані фрази, які допомагають побудувати речення на певну тему або в певній ситуації. Це можуть бути вставні слова, зв’язки, фрази для вираження згоди/незгоди, для початку та завершення мовлення тощо. Наприклад, вставні слова:

англ.: however; on the other hand, in addition, furthermore, moreover, besides; слова-зв’язки: as a result, consequently, therefore, because, although, despite, nevertheless; фрази для узагальнення: Generally,

Overall, In general, All in all, Essentially, On the whole (1);

нім.: “Ich bin ganz deiner Meinung”, “Ich hätte eine Idee”, “Es stimmt”, “Das sehe ich anders”, “Das sehe ich genauso”, “Das kann man An folgendem Beispiel besonders gut sehen”, “Ja... gerne”, “Es geht alles gut!” (4)

Синтаксичні кліше функціонально спрямовані на продовження та розширення синтаксичної структури. Виступаючи, як правило, однією з частин складнопідрядного речення, вони задають тематичну спрямованість та конотативний відтінок: *Eigentlich finde ich Geschichte nicht so interessant ...; Ich bin nicht sicher, dass...; Ich kann nicht überall zustimmen, weil ...; Ich würde mir wünschen, dass...* (2).

До клішованих структур можна віднести також вигук, уживання яких допомагає досить чітко та лаконічно висловити ставлення та думки співрозмовників у процесі усного спілкування чи письмової комунікації:

“Viele Firmen nehmen gar keine Hauptschüler mehr. Das ist zwar Blödsinn, aber wohl real. Leider kapieren die Kids das meist erst später. Gut, dass es den zweiten Bildungsweg gibt, da kann man einen höheren Abschluss nachholen. Manch einer braucht eben länger. Aber die Tür ist dann noch nicht geschlossen” (3)

Так, у наведеному прикладі структура “Das ist zwar Blödsinn...” відразу підштовхує читача та співрозмовника до думки, що все, що буде далі, це – нісенітниця.

Висновки та перспективи досліджень. Таким чином, доходимо таких висновків: кліше – це певний мовний стандарт, готовий стійкий зворот, який полегшує процес спілкування іноземною мовою та сприяє коректному написанню текстів різних типів. Попри наявність достатньої кількості досліджень з порушеної тематики, помітна недостатність системного підходу. Опрацьований емпіричний матеріал структуровано двома семантичними групами: кліше узагальнювального та ситуативно спрямованого характеру. Ці групи розглянуто на матеріалі. Підсумовано, що використання цих структур у матеріалах автентичних підручників англійською та німецькою мовою мають ідентичний характер.

Перспективним нам видається був би ще більш докладний аналіз кліше з погляду їхньої синтаксичної та морфологічної організації, а також порівняльна характеристика клішованих структур не тільки в межах германських мов, але й мов інших мовних сімей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баландіна Н. Ф. Функціонально-прагматичний і лінгвоментальний аналіз чеських прагматичних кліше : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. докт. філол. наук : 10.02.03. Київ, 2003. 38 с.
2. Вишневецька Н. Ю. Кліше як мовна одиниця : проблеми кліше у мовознавстві. *Наукові записки університету імені Миколи Гоголя. Філологічні науки* : зб. наук. праць / відп. ред. Г. В. Самойленко. 2013. Кн. 3. С. 33–36.
3. Коваль А. П. Ділове спілкування : навчальний посібник. Київ : Либідь, 1992. 280 с.
4. Лексика українських масмедіа / відп. ред. М. Навальна. Переяслав-Хмельницький : «Видавництво К С В», 2019. 188 с.
5. Романюк Н. М. Семіотизація мовних кліше як одиниць когніції, культури і дискурсу (на матеріалі англійської та української мов) : дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук : 10.02.17. Запоріжжя : ЗНУ, 2018. 260 с.
6. Савчин Т. О. Кліше в українській мові. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мовознавство*. 2018. Вип. 1 (29). С. 66–70.

7. Селіванова О. О. Актуальні напрямки сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). Київ : Фітосоціоцентр, 1999. 148 с.
8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
9. Сковронська І. Ю. Ужиток фразеологічних одиниць, штампів та кліше у двомовному публіцистичному тексті. *Теле- та радіожурналістика* : зб. наук. праць / гол. ред. В. В. Лизанчук. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2010. С. 324–329.
10. Ушакова Н. І. Мовленнєвий вплив у лінгводидактичному дискурсі. *Теорія і технологія іншомовної освіти* : матеріали V (IX) Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 26 жовтня 2022 р.). Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. С. 84–86.
11. Шарманова Н. М. Мовне кліше і фразеологічна дилема. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2011. Вип. 6. С. 512–516.
12. Шарманова Н. М. Мовні кліше у сучасному інформаційному мовленні. *Лінгвістика і поетика тексту. Філологічні студії*. Кривий Ріг : Криворізький державний педагогічний інститут, 2012. С. 264–274.
13. Що таке кліше? *Енциклопедія Сучасної України*. URL: <https://esu.com.ua/article-8521> (дата звернення : 11. 06. 2025).
14. Янчевська В. Ю. Класифікація мовних кліше за семантичними ознаками (на матеріалі газет «День» та «Кримська світлиця»). *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2009. № 2. С. 178–187.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Clare A., Wilson J. *Speakout Intermediate 2nd Edition. Students' Book*. Pearson Education Limited, 2015. 175 p. URL: <https://dl.tuttoo.ir/upload/Book/Complete/Speak%20Out%202nd/Speak%20Out%202nd%204/4> (дата звернення: 2.06.2025).
2. Koithan U., Schmitz H. *Aspekte neu. Mittelstufe Deutsch. Kursbuch und Arbeitsbuch 3*. URL: <https://i.twirpx.link/file/4074307/> (дата звернення: 17.06.2025).
3. Koithan U., Schmitz H. *Aspekte. Mittelstufe Deutsch. Arbeitsbuch 2*. URL: <https://i.twirpx.link/file/4074652/> (дата звернення: 10.06.2025).
4. Koithan U., Schmitz H. *Aspekte neu. Mittelstufe Deutsch. Lehrbuch 2*. URL: <https://i.twirpx.link/file/4074630/> (дата звернення: 17.06.2025).

REFERENCES

1. Balandina, N. F. (2003). Funktsionalno-prahmatychnyi i linhvomentalnyi analiz cheskykh prahmatychnykh klishe [Functional-pragmatic and linguomental analysis of Czech pragmatic clichés]. (Avtoreferat dysertatsii doktora filolohichnykh nauk). Kyiv [in Ukrainian].
2. Vyshnevskaya, N. Iu. (2013). Klishe yak movna odynytsia: problemy klishe u movoznavstvi [Clichés are like one thing: problems of clichés in linguistic knowledge]. *Naukovi zapysky universytetu imeni Mykoly Hoholia*, 3, 33–36 [in Ukrainian].
3. Koval, A. P. (1992). *Dilove spilkuвання* [Business communication]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
4. Navalna, M. (ed.). (2019). *Leksyka ukrainskykh masmedia* [Lexicon of Ukrainian mass media]. Pereiaslavl-Khmelnytskyi: "Vydavnytstvo K S V" [in Ukrainian].
5. Romaniuk, N. M. (2018). Semiotyzatsiia movnykh klishe yak odynyts kohnitsii, kultury i dyskursu (na materialy anhliiskoi ta ukrainskoi movy) [Semiotization of linguistic clichés as units of cognition, culture and discourse (based on the material of English and Ukrainian languages)]. (Dysertatsiia kandydata filolohichnykh nauk). Zaporizhzhia [in Ukrainian].
6. Savchyn, T. O. (2018). Klishe v ukrainskii movi [Cliché in Ukrainian]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: Movoznavstvo*. Ternopil, 66–70 [in Ukrainian].
7. Selivanova, O. O. (1999). Aktualni napriamky suchasnoi linhvistyky (analytychnyi ohliad) [Current trends in modern linguistics (analytical review)]. Kyiv: Fitosotsiotsentr [in Ukrainian].
8. Selivanova, O. O. (2006). Suchasna linhvistyka [Modern linguistics]: terminolohichna entsyklopediia. Poltava: Dovkil-lia-K [in Ukrainian].
9. Skovronska, I. Iu. (2010). Uzhytok frazeolohichnykh odynyts, shtampiv ta klishe u dvomovnomu publitsystychnomu teksti [The use of phraseological units, stamps and clichés in a bilingual journalistic text]. *Tele- ta radiozhurnalistyka*. Lviv: Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka, 324–329 [in Ukrainian].
10. Ushakova, N. I. (2022). Movlenniieviy vplyv u linhvodydaktychnomu dyskursi [Influx of language into linguo-didactic discourse]. *Teoriia i tekhnolohiia inshomovnoi osvity: materialy V (IX) Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (26 zhovtnia 2022 r.). Kyiv, 84–86 [in Ukrainian].
11. Sharmanova, N. M. (2011). Movne klishe i frazeolohichna dylema [Language cliché and phraseological dilemma]. *Filolohichni studii. Naukovi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, 6, 512–516 [in Ukrainian].
12. Sharmanova, N. M. (2012). Movni klishe u suchasnomu infrmatsionnomu movlenni [Language clichés in modern informational speech]. *Linhvistyka i poetyka tekstu. Filolohichni studii*. Kryvyi Rih: Kryvorizkyi derzhavnyi pedahohichnyi instytut, 264–274 [in Ukrainian].
13. Shcho take klishe? [What is a cliché?]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*. Retrieved from: <https://esu.com.ua/article-8521> [in Ukrainian].
14. Ianchevska, V. Yu. (2009). Klyasyfikatsiia movnykh klishe za semantychnymy oznakamy (na materialy hazet "Den" ta "Krymska svitlytsia"). *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Filolohichni nauky*, 2, 178–187 [in Ukrainian].

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

1. Clare, A., Wilson, J. (2015). Speakout Intermediate. 2nd Edition. Students' Book. Pearson Education Limited, 2015. Retrieved from: <https://dl.tutoo.ir/upload/Book/Complete/Speak%20Out%202nd/Speak%20Out%202nd%204/4>.
2. Koithan, U., Schmitz, H. Aspekte neu. Mittelstufe Deutsch. Kursbuch und Arbeitsbuch 3. Retrieved from: <https://i.twirpx.link/file/4074307/> (дата звернення: 17.06.2025).
3. Koithan, U., Schmitz, H. Aspekte. Mittelstufe Deutsch. Arbeitsbuch 2. Retrieved from: <https://i.twirpx.link/file/4074652/> (дата звернення: 10.06.2025).
4. Koithan, U., Schmitz, H. Aspekte neu. Mittelstufe Deutsch. Lehrbuch 2. Retrieved from: <https://i.twirpx.link/file/4074630/> (дата звернення: 17.06.2025).